

بررسی معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد و هدفمندسازی در راستای تولید صادرات محور

انديشكده اقتصاد مقاومتي |

گروه توليد و تجارت |

تير ماه ۱۴۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا
وَأَنهَاكَ فِي رِجَاكَ مَا (بِاخْلَاصِ نِيَّةٍ) جِهَادِ كُنْتُمْ،
قطعا به راه‌های خود، هدایتشان خواهیم کرد

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

بررسی معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد و هدفمندسازی در راستای تولید صادرات محور

تولید و تجارت	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۴۰۱۰۵۳۳۵	شناسه:
۱۴۰۱/۰۵/۳۱	تاریخ انتشار:
فردین کریمی	تهیه و تدوین:
سید حسن محفوظی موسوی	مدیر مطالعه:
محمد مهدی یزدانی	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

معافیت‌های مالیاتی به عنوان یکی از مشوق‌های اصلی مناطق آزاد، در کشورهای مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد و به واسطه آن سرمایه‌گذاران و فعالین اقتصادی، این مناطق را به عنوان مکان فعالیت خود انتخاب می‌کنند. از جمله فلسفه وجودی مناطق آزاد تسهیل‌گری در قوانین و مقررات تجارت، فعالیت اقتصادی و حضور سرمایه‌گذاران در جهت تولید صادرات محور بوده است.

سیاستگذاران مختلف در دنیا برای کارآمدسازی مناطق آزاد، پس از توسعه زیرساخت‌های کافی، از مشوق‌های مالیاتی استفاده می‌کنند. در کشورهایی مانند امارات و چین مشوق‌های مالیاتی مناطق آزاد کاملاً هدفمند و در جهت اهداف در نظر گرفته شده برای مناطق تدوین شده است. به عنوان مثال در امارات، مالیات بر ارزش افزوده برای صادرات با نرخ صفر محاسبه می‌شود؛ اما برای تولیدکننده‌ای که کالای خود را به سرزمین اصلی ارسال می‌کند، مالیات بر ارزش افزوده با نرخ سرزمین اصلی محاسبه می‌شود. همچنین در اکثر مناطق آزاد چین پس از معافیت ۲ یا ۳ ساله، تولیدکننده‌هایی که درصد خاصی از محصولات خود را صادر می‌کنند از تخفیف‌های مالیاتی بهره‌مند می‌شوند.

در ایران مطابق با ماده ۱۳ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد، فعالین اقتصادی در این مناطق هم به صورت حقیقی هم حقوقی پس از تاریخ بهره برداری، ۲۰ سال از معافیت مالیاتی بهره‌مند خواهد شد. همچنین مطابق ماده ۵۲ قانون قدیم مالیات بر ارزش افزوده، مناطق آزاد از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده معاف بودند.

از یک طرف معافیت‌های مالیاتی اعطا شده به فعالین اقتصادی در مناطق آزاد، زمینه را برای دور زدن مالیات و فرار مالیاتی برخی از شرکت‌ها فراهم کرده و سبب ثبت شرکت‌های صوری در این مناطق و عدم شکل‌گیری فعالیت‌های اقتصادی شده است. از طرف دیگر معافیت مالیاتی اعطا شده به فعالین اقتصادی، منجر به بهره‌گیری از این معافیت در حوزه واردات مواد اولیه و محصولات نهایی و ارسال آن به سرزمین اصلی شده و عملاً اهداف مناطق آزاد که بیش از همه بر صادرات و جذب سرمایه‌گذاری خارجی متمرکز بوده، تحقق نیافته است.

اجتناب و فرار مالیاتی بواسطه معافیت مناطق آزاد به شیوه‌های متفاوتی انجام می‌شود. برخی در مناطق آزاد و هم سرزمین اصلی فعالیت اقتصادی دارند و تلاش می‌کنند به واسطه حضور در مناطق آزاد فعالیت سرزمین اصلی را نیز مشمول معافیت مالیاتی کنند. برخی از واحدها پس از اتمام مدت زمان معافیت مالیاتی با انحلال شرکت فعال و ثبت شرکت دیگر معافیت خود را ادامه داده و از پرداخت مالیات اجتناب می‌کنند. همچنین معافیت مالیاتی ارزش افزوده سبب شده بود جریان کالایی در کشور شفافیت خود را از دست بدهد.

اعطای معافیت‌های مالیاتی به فعالین اقتصادی، علاوه بر افزایش امکان اجتناب و فرار مالیاتی، سبب بروز چالش‌هایی برای این فعالین شده است. اولاً، مدت زمان معافیت مالیاتی در برخی از مناطق آزادی که در سال

۱۳۷۲ تأسیس شده اند، به پایان رسیده است. ثانياً تفسیر دوگانه قانون معافیت مالیاتی این مناطق توسط مجریان سبب بروز چالش شده است، بدین معنا که برخی معافیت ۲۰ ساله را برای مناطق و برخی دیگر معافیت را برای واحد اقتصادی در نظر می‌گیرند. ثالثاً، پس از آن که در قانون بودجه ۱۴۰۰ و قانون جدید مالیات بر ارزش افزوده مناطق آزاد ملزم به پرداخت مالیات بر ارزش افزوده شدند، واحدهای اقتصادی در مناطق بیش از یک بار مالیات پرداخت کرده اند.

بر اساس این پژوهش، معافیت مالیاتی به عنوان یک الزام باید به فعالین اقتصادی در مناطق آزاد ایران تعلق گیرد، چرا که از یک طرف دولت برای این مناطق بودجه خاصی در نظر نگرفته و در ابتدای تأسیس نیز زیرساخت قابل توجهی برای فعالین اقتصادی در این مناطق فراهم نکرده است؛ از این رو دولت باید با اعطای مشوق‌ها، انگیزه کافی در بخش خصوصی برای حضور و سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌ها ایجاد کند. از سوی دیگر با عنایت به عدم ثبات اقتصادی کشور، ترجیح سرمایه‌گذاران داخلی، سرمایه‌گذاری در سایر کشورها است که اهمیت اعطای مشوق‌های مالیاتی دوچندان می‌شود. همچنین این معافیت‌ها ورود سرمایه داخلی را تشویق می‌کند.

در نهایت لازم است ذکر شود علی‌رغم معافیت‌های مالیاتی وضع شده طی ۳۰ سال گذشته، در مناطق آزاد میزان صادرات و جذب سرمایه‌گذاری خارجی بصورت چشم‌گیری رشد نداشته است و در صورت تداوم اعطای معافیت‌های غیر هدفمند، وضع کنونی ادامه خواهد یافت. لذا ضرورت دارد اولاً، برای هر منطقه آزاد چشم انداز و مأموریت اقتصادی مشخص و مشوق‌های مالیاتی متناسب با این مناطق و مزیت‌های اقتصادی آنان طراحی شود. ثانياً، با توجه حساسیت و تمرکز بر تولید صادراتی، مشوق‌های اعطایی به بخش‌های مختلف از جمله فعالیت‌های تولیدی و خدماتی متفاوت باشد. همچنین مقصد ارسال کالای تولیدی نیز در شیوه معافیت‌دهی باید تاثیرگذار باشد، بدین معنا که هدف حمایت از صادرات به سایر کشورها باشد و صادرات به سرزمین اصلی تشویق نشود؛ در این صورت، فعالین اقتصادی برای بهره‌مندی بیش تر از معافیت مالیاتی صادرات خود را گسترش داده و از ارسال کالا به سرزمین اصلی خودداری خواهند کرد.

فهرست مطالب

مقدمه	۶
فصل ۱. بررسی قوانین و مقررات معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد در ایران	۹
۱-۱- قانون چگونگی اداره مناطق آزاد	۱۰
۱-۲- قانون مالیات‌های مستقیم	۱۲
۱-۳- قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب	۱۳
۱-۴- قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران	۱۴
فصل ۲. آسیب‌شناسی و میزان اثرگذاری اعطای معافیت‌های مالیاتی در مناطق آزاد	۱۶
۱-۲- آسیب‌های معافیت‌های مالیاتی از منظر سازمان امور مالیاتی	۱۶
۱-۱-۲- ثبت شرکت‌های صوری	۱۶
۲-۱-۲- تداخل محل کسب و کار و سکونت در مناطق آزاد	۱۶
۳-۱-۲- فعالیت توأمان یک بنگاه اقتصادی در منطقه آزاد و سرزمین اصلی	۱۷
۴-۱-۲- عدم شفاف سازی جریان مالی کالا و خدمات	۱۷
۵-۱-۲- ثبت شرکت جدید پس از اتمام زمان بندی معافیت مالیاتی	۱۷
۲-۲- آسیب‌های اعطای معافیت‌های مالیاتی از منظر مناطق آزاد	۱۸
۱-۲-۲- اتمام زمان معافیت مالیاتی	۱۸
۲-۲-۲- تفسیر قانون معافیت مالیاتی	۱۸
۳-۲-۲- پرداخت چندباره مالیات بر ارزش افزوده	۱۸
۴-۲-۲- علی‌الرأس کردن واحدهای تولیدی در مناطق آزاد	۱۹
۳-۲-۳- میزان اثرگذاری معافیت‌های مالیاتی در جذب سرمایه گذاری	۱۹
۴-۲-۴- عدم ایجاد زیرساخت دولتی و حضور بخش خصوصی	۲۰
۵-۲-۵- عدم ثبات اقتصادی در کشور و جلوگیری از فرار سرمایه	۲۰
۶-۲-۶- جذب سرمایه‌گذاری خارجی	۲۱
فصل ۳. بررسی قوانین و مقررات معافیت‌های مالیاتی در مناطق آزاد کشورهای چین و امارات	۲۲
۱-۳- نگاهی به مناطق آزاد کشور چین	۲۲
۲-۳- قوانین و مقررات معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد چین	۲۳
۳-۳- قوانین و مقررات معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد امارات	۲۵
فصل ۴. نتیجه گیری و جمع بندی	۲۹
۱-۴- پیشنهادها	۳۰
۱-۱-۴- مناطق آزاد قدیم	۳۰
۲-۱-۴- مناطق آزاد جدید	۳۱
۲-۴- مالیات بر ارزش افزوده	۳۲
منابع	۳۳

فهرست جداول

- جدول ۱. قوانین و مقررات معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد تجاری - صنعتی..... ۱۵
- جدول ۲. معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد چین..... ۲۵
- جدول ۳. معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد امارات..... ۲۸

ما در کشور خیلی امکانات داریم؛ البته بعضی از این امکانات طبیعی است، بعضی در این سالهای بعد از انقلاب به مرور به وجود آمده، [یکی از این فرصت‌ها و امکانات] مناطق آزاد تجاری [است]، اگر درست از آن استفاده بشود؛ نه آن جوری که در طول زمان به شکل نادرستی از آنها استفاده شد. اگر درست استفاده بشود، این مناطق آزاد یا مناطق ویژه اقتصادی جزو فرصت‌های کشور است.

بیانات در دیدار مردمی در آستانه انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم ۱۴۰۳/۰۴/۰۵

تهیه شده در گروه تولید و تجارت اندیشکده اقتصاد مقاومتی